

3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 29.11.99р. № 290, із змінами і доповненнями. – <http://www.liga.net/>.

4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 21 «Вплив змін валютних курсів», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 10.08.2000 р. № 193, із змінами і доповненнями. - <http://www.liga.net/>.

681.1

*Карабаза І.А., ст. викладач,
Криворізький економічний інститут
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»*

АНАЛІЗ СТРАТЕГІЧНИХ СЕГМЕНТІВ СВІТОВОГО РИНКУ ГІРНИЧОГО МАШИНОБУДУВАННЯ ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ ЕКСПОРТЕРІВ

В умовах ринкової конкуренції ефективний збут на внутрішньому та зовнішніх ринках продукції гірничого машинобудування можливий лише за ґрунтовного аналізу сучасного стану гірничого машинобудування в розрізі дослідження чинників забезпечення конкурентоспроможності, при цьому дослідження стратегічних сегментів ринку гірничого машинобудування для українських експортерів видається особливо актуальним.

Дослідження проблем підвищення конкурентоспроможності продукції машинобудування та обґрунтування стратегії підприємств в умовах виходу на нові цільові ринки здійснювали в своїх працях такі вчені, як С.В. Галілей, В.Г. Герасимчук, М.О. Горбашевська, М.Є. Довгань, М.Б. Ковальчук, В.І. Ландик та інші. М.О. Горбашевська вказує, що «для нормального розвитку машинобудівного комплексу велике значення мають: додатковий поштовх розвитку окремих галузей економіки; підвищення конкурентоспроможності окремих підприємств на національному ринку; формування ефективної міжнародної спеціалізації машинобудівного комплексу України в системі світового господарства» [1, с.58-65]. С.Б. Романишин, Н.І. Горбаль аналізуючи стан та тенденції розвитку машинобудівної галузі, зазначають що серед номенклатури експорту переважають: механічне обладнання, машини та механізми, транспортні засоби, прилади тощо [5, с. 131-142]. Я.П. Ухачевич, С.В. Галілей, досліджуючи аспекти розвитку машинобудування в Україні, вказують, що частка продукції машинобудування в загальній промисловій продукції України є низькою і тому за показником інноваційного розвитку держави Україна знаходиться на низькому рівні розвитку, хоча всі види машинобудування присутні в країні [3, с. 227-235; 2, с. 283-290].

Не зважаючи на велику кількість наукових публікацій, які присвячені аналізу стану та тенденцій розвитку машинобудування в Україні, не дослідженими залишаються стратегічні сегменти світового ринку гірничого машинобудування для українських експортерів, основні конкуренти українських постачальників гірничого обладнання на ринках збуту, технічні та економічні параметри конкурентоспроможності гірничої техніки тощо.

Метою статті є визначення стратегічних сегментів світового ринку гірничого машинобудування для українських експортерів, з'ясування основних гравців на ринку гірничого машинобудування та позицій українських товаровиробників на ньому.

Згідно з прогнозами світовий попит на спеціалізовані гірські машини і обладнання, буде збільшуватися на п'ять відсотків на рік до 2013 року. Ціни на корисні копалини (метали, мідь, залізну руду) в останній час мають тенденцію до зростання, це призводить до активізації зусиль щодо видобутку руд, що збільшує попит на гірниче устаткування у світі.

Найбільш прибутковим ринком гірничого машинобудування в світі є ринок Китаю, Індії, Азіатсько-Тихоокеанського регіону [3, с. 228].

Попит на гірничо-шахтне устаткування в Китаї зріс, безпосередньо в результаті інвестицій у місцеву гірничодобувну промисловість. Видобуток вугілля зріс майже у два рази з 2001 по 2007, що відображає потребу країни в енергії. Китай також є одним з основних джерел сировини на світовому ринку, зокрема залізної руди та бокситів. Останнім часом Китай перетворився у великого виробника гірничовидобувної техніки, завдяки зростаючій гірничодобувній промисловості країни.

Інші великі азіатські ринки гірничо-шахтного обладнання, - це ринки Австралії та Індії. Подібно Китаю, в Індії спостерігається істотне зростання видобутку вугілля. Австралія є провідним виробником бокситів і залізної руди. В Азії очікується істотне збільшення попиту на ринках

ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ

устаткування Китаю і Індії до 2011 року. Китай за даними експертів в 2010 буде найбільшим виробником та найбільшим ринком гірничо-шахтного устаткування. У Латинській Америці, яка має великі корисні копалини, також росте їх видобуток, що збільшує інвестиції в гірничодобувну промисловість, особливо в Бразилії. У Східній Європі найбільшим ринком гірничого устаткування є ринок Росії.

Світові лідери серед найбільших виробників гірничо-шахтного обладнання, як правило, перебувають у Сполучених Штатах і в промислово розвинених країнах Західної Європи, а також в Японії. Ці країни випускають всі види промислових засобів виробництва, і зокрема гірничо-видобувну техніку.

Асортиментна сегментація українського ринку гірничого обладнання є достатньо багатою і приведена в табл. 1.

Таблиця 1

Асортиментна сегментація			
Сегментування гірничого обладнання			
ринок	за рівнем гірничих розробок	за функціональною специфікою	продукція
гірниче обладнання	Кар'єрне обладнання	Верстати для буріння	
гірничо-шахтне обладнання	Прохідне обладнання	Основне обладнання	Комбайни прохідні
		Допоміжне обладнання	Машини шахтні вантажні
		Збагачувальне обладнання	

Для визначення основних цільвих сегментів ринку гірничого машин обладнання українських виробників доцільно розглянути структуру, спеціалізацію та географію експорту продукції машинобудування України.

Таблиця 2

Експорт товарів машинобудування за країнами світу за 2009 р.

Найменування	Од. вим	Кількість	Вартість, тис.дол США
I. Країни СНД	кг	613140,0	5775,9
Казахстан	кг	84278,0	1263,9
Російська федерація	кг	528862,0	4512,0
ІІ. Інші країни світу	кг	6993,0	73,0

Ринками збуту вітчизняного машинобудування є країни СНГ, Азії, Європи, Америки, Австралії та Океанії, але цільовим сегментом та основними ринками є – Росія, країни Середньої Азії, регіон Східної Європи: у середньому підприємства експортують до цих регіонів понад 80% виробленої продукції. Так, обсяг експорту механічного обладнання; машин та механізмів, електрообладнання та їх частин; пристрої для записування або відтворення зображення і звуку в 2009 році за даними Державного комітету статистики становив 5014319,1 тис. дол. США, що на 20,9% менше, ніж у 2008 році. Транспортні засоби та шляхове обладнання експортоване на 1596432,9 тис. дол. США, що на 63,1% менше, ніж у 2008 році. Прилади і апарати оптичні, для фотографування або кінематографії; апарати медико-хірургічні; годинники; музичні інструменти експортовані на 278710,6 тис. дол. США, що на 14% більше, ніж у 2008 році. В структурі експорту з України в частині продукції машинобудування найбільша частина припадає на котли, машини, апарати і механічні пристрої (7%) та електричні машини і устаткування (5,6%) [6].

Попит на продукцію гірничого машинобудування в Росії, пояснюється заміною основних фондів за державними програмами розвитку залізничного парку, гірничошахтної галузі і суднобудування. З України до Росії частіше за все екпортується низькотехнологічна продукція, що зумовлює збільшення експортної залежності від Росії по цій продукції і гальмує нововведення в українському машинобудуванні.

У сучасних умовах розвитку ринкових відносин підприємства машинобудівного комплексу України функціонують у складній економічній ситуації. Кризові явища в Україні та в світі, загострення конкуренції з боку іноземних товаровиробників і відсутність розвинутих ринків збуту позначаються на функціонуванні цих підприємств. Основними вітчизняними підприємствами з виробництва гірничого обладнання та запасних частин для нього є ЗАТ «КЗГО», Новокраматорський машинобудівний завод; Марганецький рудоремонтний завод; Орджонікідзенський рудоремонтний завод; Дніпроважмаш. Серед конкурентів на ринку Росії можна виділити перш за все російські

ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ

підприємства: Уральський завод гірничого обладнання; «Уралмаш»; «Востокмашзавод»; Салдінській металургійний комбінат; КМА рудоремонт; Новолипецький металургійний комбінат; Об'єднані машинобудівні заводи; Оскольський завод металургійного машинобудування тощо. Основними серед зарубіжних конкурентів, які витісняють українські підприємства з російського ринку гірничого обладнання є німецькі компанії Liebherr, O & K (Terex). Вони пропонують апробовані і доведені до високого ступеня готовності важкі гідравлічні екскаватори, які масово знадобляться в найближчі роки на гірничих роботах. Почали випуск важких машин Caterpillar і Volvo. А також можна виділити інших виробників, зокрема, південнокорейських і китайських. У класі будівельних гідравлічних екскаваторів російські заводи («Ковровец», «Тверской экскаватор», «Кранекс», Уралвагонзавод та ін) випускають близько 2 тис. од. на рік. Більше 40% екскаваторів в Росію постачає Hitachi. Витримати конкуренцію з Hitachi надзвичайно важко навіть провідним західним виробникам землерийної техніки не кажучи вже про українських виробників аналогічної продукції.

Серед конкурентів українських виробників дробарного обладнання на російському ринку можна виділити ЗАТ «Урал-Омега», ЗАТ «Нові технології», ЗАТ «Дробмаш». Крім всього іншого ці компанії розвивають виробництво дробарного обладнання, на якому можливо отримувати якісний кубовидний щебінь. Однак потужностей заводів недостатньо для того, щоб задовольнити всіх споживачів, тому імпорт за прогнозами спеціалістів буде наростати. Загальний видобуток залізної руди по підприємствам Росії до 2015 р. планується збільшити на 100 млн. т (23% від 2007 р.). Відповідно зростуть і обсяги вскришних робіт. Тому ринок Росії буде залишатися пріоритетним для українських виробників гірничого обладнання та запчастин до нього.

У географічному вимірі експорт продукції машинобудування України, в основному, зорієнтований, окрім Росії, на Казахстан, Узбекистан, Білорусь, Болгарію.

У 2009-му знизили свою активність замовники з Казахстану й основного споживача продукції машинобудування - Росії (частка замовлень компаній із Росії у портфелі вітчизняних підприємств становить у середньому 40–60%). Крім того, з початку кризи Росія стала проводити активну політику імпортозаміщення. Що, у свою чергу, змусило вітчизняних виробників розширювати географію поставок.

У зв'язку з тим, що почався підйом промислового виробництва і зростання світових і внутрішніх цін на сировину, можна відзначити тенденції, які проявилися на ринку гірничого устаткування Російської Федерації. Першою тенденцією є придбання російськими гірничими підприємствами замість екскаваторів, що виробили свій ресурс, нових машин практично тих самих моделей, що пояснюється їх відносно низькою ціною та наявністю досвіду експлуатації даного обладнання. Другою тенденцією є прагнення окремих російських гірничих підприємств придбати дороге імпортне обладнання - гідравлічні й канатні екскаватори. У той же час вартість запасних частин і витрати на обслуговування імпортного обладнання значно більше, ніж у вітчизняних машин. Третя тенденція - прискорене впровадження на відкритих гірничих роботах нових зразків гірничого обладнання, створеного в останні роки вітчизняними машинобудівними підприємствами і за своїми технічними параметрами та за показниками не поступається кращим зарубіжним аналогам. Однією і таких машин є екскаватор ЕКГ-12, розроблений ТОВ "ОМЗ - Гірське устаткування і технології". Отже, є тенденції до скорочення експорту продукції гірничого машинобудування до російського ринку в найближчі роки, адже українська продукція гірничого машинобудування за якістю в більшості випадків поступається світовим лідерам з виробництва такої продукції, незважаючи на це, Росія залишатиметься найбільшим ринком збуту низькотехнологічної продукції українських виробників гірничого обладнання.

Аналізуючи ринки збуту продукції вітчизняного гірничого машинобудування в Узбекистані та Казахстані, можна сказати, що в 2009 році на ринку гірничого обладнання Узбекистану та Казахстану виділяються такі відомі світові лідери на ринку гірничого обладнання, як Alfa Laval Potok, Atlas Copco, Sandvik, «Рудгормаш», «Волгабурмаш», турецькі Turkuaz Machinery і Inan Makina, німецькі RolandTecnis. Крім цього, вперше на цих ринках представлений ряд молодих, але досить перспективних російських компаній - Автомаркет Майнінг, Стронг Майнерс та інші. Специфічне обладнання, яке безпосередньо працює на видобутку, поступається технічними параметрами, тому в інші країни СНД постачається імпортно. Українське подібне обладнання низькоефективне і не дає змоги домогтися потрібної якості. Тому за українськими виробниками залишається той же сегмент низькотехнологічної продукції.

Економіка Узбекистану протягом останніх років демонструє стійкий підйом, який спирається на великі природні багатства країни і величезний науковий і кадровий потенціал узбецького народу. Так, за перше півріччя 2008 року зростання ВВП країни склало 9,3%. Гірничорудна справа в

Узбекистані досить успішно розвивається протягом вже кількох десятиріч років. Стабільно високий підйом показують і такі важливі сегменти цього головного індикатора економічного розвитку країни, як промислове виробництво (12,2%) та інвестиції в основний капітал (19,8%). Це говорить про те, що індустріальний розвиток країни набрав високих темпів. Особливе значення для збереження позитивної динаміки розвитку економіки Узбекистану керівництво країни надає подальшої модернізації, технічного та технологічного переозброєння всіх галузей народного господарства. В даний час в країні реалізуються відповідні програми і проекти конкретної галузевої спрямованості. Вони передбачають значні митні та податкові пільги для господарюючих суб'єктів, модернізує свою діяльність за рахунок придбання, встановлення та впровадження нового устаткування і технологій. Тому є підстави вважати можливим зростання показників українського експорту продукції гірничого обладнання до Узбекистану.

Таким чином, широкомасштабні реформи, що проводяться в роки незалежності з модернізації промислових підприємств країн СНД, широке впровадження нових технологій, вдосконалення та активізації інвестиційного середовища, дають можливість закріпити та поглибити присутність на ринках гірничого обладнання цих країн українським виробникам. І хоча світова економічна криза змусила ведення політики імпортозаміщення, російський ринок та ринок країн СНД залишається найпривабливішим для отримання прибутку українських виробників гірничого машинобудування, адже виходити на інші більш глобальні ринки не дозволяє недостатній рівень якості обладнання вітчизняних машинобудівних підприємств, а конкурувати на ринку СНД дозволяють низькі порівняно з конкурентами ціни на продукцію гірничого обладнання та малопривабливий для світових компаній сегмент низькотехнологічної продукції, який займають українські виробники гірничого обладнання та запчастин до нього.

Література

1. Горбашевська М.О. Тенденції розвитку ринку машинобудування в умовах глобалізації/ М.О. Горбашевська// Економічний простір. -2009. - №23/1. –с. 58-65.
2. Галілей С.В. Регулювання експортного потенціалу машинобудування / С.В. Галілей // Держава та регіони. – 2009. – №5. – С. 283-290. – (Серія: економіка та право).
3. Ухачевич Я.П. Інновації як вирішальний чинник забезпечення конкурентоспроможності вітчизняного машинобудування на світовому ринку/ Я.П. Ухачевич, О.А. Пашко// Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. - вип. 19.6 – с. 227-235.
4. Ландик В.И. Механизм формирования конкурентных преимуществ Украины в машиностроительной отрасли / В.И. Ландик // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект. – 2009. – С.16–22.
5. Романишин Б. Аналіз стану та тенденцій розвитку машинобудівної галузі/ Б. Романишин, Н.І. Горбаль //Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.6 – С. 131-142
6. Держкомстат України. 2000 – 2010 [Електронний ресурс].- Режим заступа: <http://www.ukrstat.gov.ua>

330.33.12

Ковальчук І.Б., аспірант,
Тернопільський національний економічний університет

РОЗВИТОК МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ РИНКОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Сучасна транзитологія має дві альтернативні концепції історичного часу перехідних процесів. Першу концепцію, названу "шляхом історичних трансформацій" або стратегією "довгого шляху" розвивають Мур Б., Андерсон П., Роккан С., Панкратов З., Глазьев С. тощо. Основна її ідея полягає в тому, що ухвалення ключового політичного рішення формує певну траєкторію розвитку, в процесі трансформації можна лише в певному ступені змінювати цю траєкторію, без розривів. Прихильниками іншої "концепції демократичного прориву" (стратегії розриву) є Даль Р. і Росту Д., Гайдар Є., Чубайс А. та інші вчені. Головною ідеєю "жорсткої" концепції є впевненість, що трансформація вимагає "шоку", рішучого розриву з минулим, руйнівного імпульсу для успішних політичних трансформацій. Основні розбіжності їх полягають у визначенні послідовності реформ та історичного часу трансформацій.